

A festészet elmélete*

TANG HOU

A régi festők úgy alkották képeiket, hogy azokban mindig mély értelem legyen. Amikor gondolataik átadása céljából festeni kezdtek, már uralkodni tudtak minden mozzanat felett. Ezenfelül azok a nem üres hírnévre törekvő férfiak, akik hosszú ideig tanulták azt, amit elődeik örökbe hagytak, valamilyen ponton mindig túl is haladták elődeiket. A festészetnek hat törvénye van, s aki ezek közül egynek vagy kettőnek eleget tud tenni, az már ezzel is hírnevet biztosít magának. Ebből megítélhetjük, mit jelent mind a hat törvénynek eleget tenni. Ám azok az emberek, akik manapság szemügyre vesznek egy-egy festményt, nem okosodtak meg a mesterek tanításától, nem tanulmányozták a régi feljegyzéseket, hanem mindent, ami gondolataiknak megfelel, szépnek tartanak, mindazt pedig, ami nem illik az ő gondolataikhoz, nem ismerik el szépnek. Ha megkérdezzük őket, hogy voltaképpen miért is szép ez vagy az a kép, megzavarodnak és semmit sem tudnak felelni. Én, aki tizenhét vagy tizennyolc éve hordok magamban néhány meglehetősen általános gondolatot, amelyek segítségével nézegetem a festményeket, s aki olyan gyönyörűséget lelem a képekben, hogy legszívesebben le sem tenném őket a kezemből, aki ha hozzáértő férfiúval találkozom, a legnagyobb tisztelettel kérdezősködöm tőle a festészetről, s ugyanakkor olyan alaposan igyekszem megismerni a régi feljegyzéseket, hogy szinte már könyv nélkül tudom valamennyit, én, aki gondosan ízelegetem e feljegyzések mondatait, igyekszem áttekinteni a múlt minden eredményét, igyekszem megismerni minden régi tanítást, én is csak most kezdek tudni valamicskét. Bizony, aki nem a festészetre összpontosítja minden figyelmét, az nem tehet egyebet, mint hogy „hallja a hangot s követi az árnyékot”, igazi hozzáértésre azonban nem tehet szert.

Az emberi alak ábrázolása a festészetben minden másnál nehezebb munka. Mert akinek szigorúan ragaszkodni kell a testi forma hasonlóságához és a testhelyzet pontosságához, az szem elől téveszti a természet isteni ritmusát és az életerő jelenségeit. Ku Kaj-cse és Lu Tan-vej művészetével a mai nemzedék nemigen találkozik. A Tang-dinasztia idején sok híres kezű művész élt, de közülük Vu Tao-ce lett a festők szent bölcse, akinek fénye messze világít az utókorra. A Szung-dinasztia idején Li Kung-linnek kellett kiemelkednie ahhoz, hogy a régi idők mestereivel valaki versenyre tudjon kelni. Mégis, ha Li Kung-lin három festményével rendelkezem, szívesen elcserélem Vu-Tao-ce egyetlen képéért, s ha Vu Tao-ce két festménye van birtokomban, szívesen

* Tang Hou elméleti munkája a szerző egy nagyobb, festészet-történeti művének utolsó fejezeteként maradt ránk. Keletkezésének ideje bizonytalan, de a szövegben olvasható egyes adatok alapján a XIV. század húszas éveire lehet gondolni.

odaadom Ku Kaj-cse egyetlen képéért. Nagyjából ilyen különbség van műveiknek értéke között.

A régiek közül azoknak, akik festményekkel szerezték hírnevüket, mindig megvolt a sajátos területük, amelyben kiválóak lettek. Így például a Tang-kori Cseng Csien és a Su-beli Li Seng egyaránt tájképfestéssel szereztek hírnevet. A Hszüan-ho korszakának *Festmény-katalógusa*¹ mindkettőjüket az emberalak-festők osztályába sorolja, de a képjegyzék azt mondja róluk, hogy tehetségük a tájképfestéshez volt, s amitől mindig tartózkodtak, az éppen az emberi alakok, szellemek és halhatatlanok festése. A *Katalógus* többi hibáját fel sem lehet sorolni. Nagyon sokszor szerettem volna kijavítani a Hszüan-ho korszakának *Festmény-katalógusát*, de, sajnos, mindeddig nem volt módom megvalósítani ezt a szándékomat.

A Szung-dinasztia Kao-cung császára², valahányszor tanulmányai közben a könyvekhez és festményekhez érkezett, mindig megbízta Mi Ju-zsent, készítsen hozzájuk szakszerű kolofonokat. S valahányszor elkészült egy-egy ilyen kommentár, az mindig egybeesett az uralkodó gondolataival. Sokszor láttam olyan képtekercseket, amelyek egyáltalán nem voltak szépek, de felirataik valódi művészi értéket képviseltek, s lehetetlen volt a szakértőt fel nem ismerni belőlük.

A mostani emberek gyűjtik a festményeket, de csak azért, mert éppúgy hivalkodni akarnak velük, mint aranyaikkal és drágaköveikkel. Nem ismerik fel, hogy ezek a drágaságok voltaképpen lopásra ösztönöznek, pedig ezt az igazságot megtanulhatnák a régi bölcsek feljegyzéseiből.

Lámpafényben nem szabad festményt nézni; részegségig fajuló borozás közben ugyancsak nem szabad festményt nézni. Hozzá nem értő vendégnek nem szabad megmutatni festményeinket. Ha a képtekercset nem szabály szerint tekerjük fel és göngyöljük ki, azzal igen nagy kárt tehetünk a festményben. A műveletlen, semmit sem tudó emberek, ha pillantásuk egy festményre esik, feltétlenül meg akarják nézni közelebből, s olyan hebehurgya módon bírálgatják és értékelgetik, semmit sem értve a műalkotás lényegéből, összezavarva az igazat és hamisat, hogy attól az ember csak méregbe gurulhat.

A festmények nézegetése eredetileg a művelt hivatalnokok gyönyörűsége és szellemi közvetítője volt. Nekik volt módjuk képeket vásárolni, s nekik volt szemük hozzá, hogy élvezni tudják őket. Ha szerencsés napra virradva jó érzés töltötte be lelküket, elővették és nézegették képeiket, összehasonlították művészi értéküket, úgy kormányozván vágyaikat, hogy együtt magasztal hassák a csodálatos szépségű alkotásokat, s egymással vitathassák meg a szokatlan ábrázolásokat. Ezek a mai semmirekellők azonban nem így cselekednek. Ha egyáltalán van olyan szemük, hogy egyet-mást megértsenek, s megpillantanak egy gyűjteménytárgyat, amit valaki szeret és nagyra tart, akkor igyekeznek kimutatni annak minden hibáját, azzal az egyedüli szándékkal, hogy megvásárolhassák, mert úgy érzik, mindenáron meg kell szerezniük. Ha mégsem sikerül megszerezniük, akkor mindenféle rágalmakat terjesztenek, csak hogy annak a gyűjteménytárgynak hírneve és dicsősége ne ragyoghasson. Az igazán hozzáértő és emelkedett gondolkodású embereket természetesen nem tudják megteveszteni, azok azonban, akiknek látása még

¹ A Szung-dinasztia Hszüan-ho kora, amikor a katalógus készült: 1119–1125.

² A (Déli) Szung-dinasztia császára, 1127-től 1162-ig uralkodott.

nem elég megállapodott, gyakran áldozatául esnek a csalásnak. Ha a semmirekellőknek sikerül megszerezniük egy gyűjteménytárgyat, akkor aztán úgy őrzik, akár az életüket, s dicsérik-magasztalják mértéktelenül. És ha ettől valaki megkívánja azt a tárgyat, akkor előbb mindenféle akadályról beszélnek, és csak úgy adják el az illetőnek, ha jó árat csikartak ki belőle. Mindezeket az erkölcstelenségeket feltétlenül le kell lepleznünk.

A festmény nézésének módszere nem haladhat egyetlen ösvényen, hiszen a régiek minden reánk hagyott eszméjének és cselekedetének megvolt a maga elve. Hogyan is képzelhető el, hogy valaki makacsul ragaszkodik ahhoz, amit ő maga lát, s ugyanakkor hűségesen követi a régiek eszméit?

Aki tanulni kezdi a festmény-nézést, annak jól meg kell értenie a festészet legbensőbb lényegét, szorgalmasan olvasgatnia kell a régi feljegyzéseket. Ha ezt nem teszi, akkor lehet olyan tapasztalt és gyakorlott, hogy egy festményre pillantva máris tudja, mi az és ki festette, de ha megkérdezzük véleményét a mű szépségének vagy rútságának forrásáról, meglepődik és semmit sem tud felelni. Vagy ha óvatlanul mégis vitába bocsátkozik, csak egy ideig kell csűrnie-csavarnia a szót, mert fecsegése olyan ostoba lesz, ismeretei olyan sekélyesnek bizonyulnak, hogy a hozzáértő csak mosolyogni tud rajta. Ezért elengedhetetlen dolog a tanulás.

A család ifjabb tagjainak minden igyekezetüket a könyvek olvasására és festmények nézegetésére kell összpontosítaniuk, mert ha igyekezetüket nem más dolgokra fecsérlik, akkor a könyvek és a festmények sokoldalúan fogják gyarapítani őket. A korábbi nemzedékek híres emberei és nagy mesterei sohasem feledkeztek meg erről. Csen Vu-csi egyik versében azt olvassuk:

Szép eredmény, ha ősz fejjel a művészetet megérted;
milyen bús, hogy nincs több időd, csak pár hónapod vagy éved.

Bizony, az olvasóban mély sóhajtást fakasztanak e sorok.

A régi festők először fő vonalaiban festették meg képüket, s ezt nevezték vázlatnak. A korábbi nemzedékek sokat összegyűjtöttek ezekből. Mint-hogy egészen vázlatosak, nem alaposan átgondoltak, megvan bennük a természetesség szépsége. A Hszüan-ho és Sao-hszing korszakokban³ összegyűjtött vázlatok túlnyomó részében csodálatosan mély értelem lakozik.

A Szung-kori festők közül hozzáértés és mély megértés dolgában senki sem szárnyalta túl Mi Jüan-csangot. De hiába volt természetes adottsága a lehető legnagyobb, amikor elméletet állított fel, még ő is tévedett néha. Ám olyan kortársai, mint Liu Csü-csi, Hszi Tao-cu, Lin Ce-csung vagy Szu Cse-csien, ebben sem érték őt utol. Később Huang Po-sze megírta *Másolatok Hibáinak Kiküszöbölése* című könyvét, amelyben Mi Jüan-csang tévedéseit támadta meg. Én az ő nyomdokain haladva részletes elemzéseket végeztem, s megírtam egy *Másolatok Hibáinak Kijavítása* című füzetet, amelyben igyekeztem kimutatni, hogy Huang Po-szének miben volt igaza és miben tévedett. S úgy gondolom, ha Mi Jüan-csang új életre kelhetne, nem változtatná meg szavaimat.

A laikusok, amikor festményekről mondanak véleményt, képtelenek felfogni az ecsetvonások törvényeinek és az életerő természetes ritmusának

³ A (Déli) Szung-dinasztia Sao-hszing korszaka: 1131–1162.

mély értelmét, s ehelyett mindig a testi formák hasonlóságára hivatkoznak. A testi formák hasonlósága: laikusok szempontja.

A régiek között, akik elméleteket alkottak a festészet mély értelméről, akadtak, akik azt mondták, hogy a festőnek, amikor képét festi, az év tizenkét szakaszát kell ábrázolnia, melyek szüntelenül váltogatják egymást, s hogy még a méhek szálldosását is tizenkétféleképpen kell ábrázolni, mert ennyiféleképpen mozoghatnak; asszonyok festésekor pedig vigyázni kell a különböző test-hajlításokra és fejtartásokra. Az ilyen szabályokat egyenként fel sem lehet sorolni. Mindezek merő eltévelyedések, amelyek csak az egyedit hajszolják; helytelen elméletek.

A mostani emberek, ha festményt néznek, legtöbbször a testi formák hasonlóságát emlegetik. Nem tudják, hogy a régiek éppen a külső formák hasonlóságát tartották a legutolsó mozzanatnak. Így még Li Po-si sem, aki pedig emberalakok festésében Vu Tao-ce után az első helyen áll, még ő sem tudta teljesen elkerülni a külső hasonlóság követelményéből fakadó hibákat. Hogy képei mégis szépek, azt az ecsetvonások törvényeinek, az életerő természetes ritmusának és a szellemdús arckifejezéseknek köszönhetette, vagy másképpen annak, hogy nála a testi formák hasonlósága csak az utolsó helyen állt. Szu Tung-po⁴ mester egyik versében azt olvassuk:

Ki egy festményt úgy ítél meg, hasonlít-e a formája,
oly együgyű szemléletű, mint a bábész kisgyermek.
Aki pedig verset ír, s azt ilyen módon fabrikálja,
arról biztosra vehetjük, hogy csak kecskerímét mekeg.

Magam nem csupán a festmények nézésének alapelvét tanultam meg ebből a versből, mégpedig egész életemre, hanem belőle értettem meg a versírás alapelvét is.

A Tang-kori festményeken gyakran látunk jáde-zöld damasztelyemből kivágott szegélyt; s az akkori neves írástudók a folyosók korlátjaira írásjegyeket kanyarítottak. Mindezek a díszítések azonban, amióta újak lettek divatosak a Hszüan-ho és a Sao-hszing korszakban, teljesen veszendőbe mentek, s a régi időknek ezeket az emlékeit ma már sehol sem látni.

A Tang-kori festők ragasztott tekercsképein többnyire bíbor damasztelyem a ragasztott alsó és felső rész, vörös damasztelyem ennek belső oldala, és korallt dugtak bele hengernek; így olyan a formájuk, mint a mostani buddhista szentkönyveké.

A Szung-dinasztia uralkodásának vége felé elszaporodtak azok a hivatalnokok, akik a festészethez mit sem értettek. Még azok is, akik a hozzáértő hírnevére tettek szert, valójában nagyon ostobák voltak. A gyűjteményekbe való képek ugyanis mind bekerültek már a császári kincstárba, azt a keveset pedig, ami még a világi körökben maradt, a hatalmasok szerezték meg maguknak. Amikor Csia Sze-tao magához ragadta az ország fölötti hatalmat, akkor azok, akik sietve csatlakoztak hozzá, gyűjtő szenvedélyét ismerve minden igyekezetükkel kutatták számára a képeket, s ezeket felajánlották neki. Ma minduntalan találkozunk olyan festménnyel, mely az ő birtokában volt; ezek felerészben valódiak, felerészben hamisak. Az akkori

⁴ A Szung-kor legnagyobb költője, 1036—1101.

tapasztalatok sem voltak elég széleskörűek, Csia Sze-taónak sem volt jó szeme a képekhez, így hát az alkalmi kommentárok állításaiból indultak ki.

A régi festők, ha olyan képet sikerült alkotniuk, mely megfelelt elgondolásuknak, azt általában többször is megfestették. Ilyenek például Li Cseng „fagyos erdői”, Fan Kuan „havas hegyei”, Vang Hszin „ködös folyói” és „egymásra rétegződő hegygerincei”; s nem is győzném felsorolni a többit.

A szilvafa festését „szilvafa írásának” nevezzük, a bambusz festését „bambusz írásának”, az orchidea festését pedig „orchidea írásának”. Miért? Mert a virágokat és növényeket akkor festhetjük meg tökéletes tisztaságukban, ha éppen úgy emlékezetből ábrázoljuk őket, mint ahogyan írásjegyeket írunk, s nem ragaszkodunk a külső formák hasonlóságához. Ezt tanítják a következő sorok is, amelyeket Csen Csu-fej egy versében olvashatunk:

Képzeld el a testet, s ne ügyelj a színek hasonlóságára.

Csiu-fang Kao tudja, milyen a ló, bár csak a mellső lábát látja.

A festményen vannak másodlagos szerepet játszó „vendégek”, és van vezető szerepet játszó „házigazda”. Nem szabad előfordulnia, hogy a „vendégek” túltegyenek a „házigazdán”. Így például a hegyet és folyót ábrázoló tájképen mindig a hegy és a folyó legyen a „házigazda”, a felhők és ködök, fák és sziklák, emberi alakok, madarak és állatok, tornyocskák és kilátók pedig mind csak „vendégek”. S ha például egy lábnyi magasnak festett hegy a „házigazda”, akkor valamennyi „vendég” távolságát vagy közelségét hozzá mérve kell kiszámítani, hiszen biztosítani kell a részek helyes arányát. Ha pedig emberi alak a „házigazda”, akkor valamennyi „vendégnek” az emberi alak távolságához vagy közelségéhez, magasságához vagy alacsonyságához illeszkedve kell elfoglalnia helyét a képben, nem lehet önkényesen elhelyezni őket.

A festett selyem színe felül mélyebb, alul fakóbb. A megsötétedett selyem felül egészen fekete lehet, a festék színei pedig ugyancsak lehetnek sötétek és fakók. Ilyenkor ha ütésekkel egydarabon szétzúzzuk a selymet, az ecsetvonások nem lesznek többé egyenesek, s a selyemszálak összezsarodnak és elszakadnak. Csupán a természetből fogva régi festmény tulajdonsága, hogy ha selyme egészen feketére válik is, a festmény színei maguktól ragyognak. Ezért ha festményt nézünk, nem szükséges, hogy a selyem anyagának világossága vagy sötétsége alapján mondjunk ítéletet.

Festményt nézni olyan, mint szép asszonyt nézni. A szellemet hordozó „szél” és a bensőt külsőleg kifejező „csont” mindkét esetben messze túl van magának a húsnak és a test egyes részeinek körén. A mostaniak azonban, amikor régi műalkotásokat néznek, először mindig a testi hasonlóságot kéri számon, azután jutnak el a színek alkalmazásához, és azután a festmény tárgyi hűségéhez. Ez bizony éppen nem a hozzáértő módszere.

Mi Jüan-csang azt mondta, hogy az ügyes ember és a hozzáértő ember két különböző osztályba tartozik. Aki bőségesen rendelkezvén anyagi javakkal, de mohón vágyva a hírnévre és feltűnésre, megkaparint a gyűjteményébe minden festményt, ami elébe kerül, s nem érdekli más, csak hogy a kép híres legyen, azt nevezzük ügyes embernek. A művészethez igazán értő ember azonban, aki ragyogó természeti adottságokkal rendelkezik, sokat és alaposan tanulmányozza a régi feljegyzéseket; néha maga is tud képet festeni, de legalábbis mélyen be tud hatolni a festmények jelentésébe; s valahány-

szor egy képhez jut, egész napokon át gyönyörködik benne, olyan szoros kapcsolatban állva a régi festővel, hogy akár muzsikát és asszonyi szépséget is felkínálhatnak neki, mindez nem képes figyelmét elvonni a képtől.

A festmények gyűjtésének egyik alapelve, hogy első helyen az erkölcsi tanítások illusztrációi állnak. A régi festők ugyanis ezeken a képeiken dolgoztak a legnagyobb gonddal, mert azt akarták, hogy aki megszemléli ezeket, abban feltámadjon a köteles tisztelet tudás és a szertartások szeretetének érzése. Második helyen állnak az emberalakok ábrázolásai, amelyek intő példával szolgálhatnak. Harmadik helyen állnak a tájképek, amelyek a végtelenség érzetét keltik fel bennünk. Ezután következnek a virágok és fűvek képei, majd a lovakat ábrázoló festmények, amelyeken a szellem nemes szárnyalását tanulmányozhatjuk. Asszonyok és barbárok képei azonban, bármily ügyesen festették meg őket, nem méltók arra, hogy könyvtárszobánkban gyönyörködjünk bennük. Ez Mi Jüan-csang elmélete.

A mostani emberek, amikor festményeket gyűjtenek, többnyire nagyra becsülik a régi képeket, s megvetik a moderneket. Csakhogy például a tájképek, valamint a virág- és madár-képek festésében egész sor Szung-kori festő túlszárnyalta a régieket. Akkor cselekszünk helyesen, ha csupán a képben rejlő finom értelmet vesszük tekintetbe, a korával pedig nem törődünk. Elég, ha meggondoljuk, hogy a mi dinasztánk idejében élt Csao Ce-anghoz⁵ és a Csin birodalomban élt Vang Ce-tuanhoz fogható festő más nem akadt a Szung-dinasztia délre költözése óta elmúlt kétszáz esztendőben. Mi Jüan-csang, aki Csin-kori, Hat Dinasztia-kori, Tang-kori és Öt Dinasztia-kori festményekből gyűjtött össze legtöbbet, elhelyezte gyűjteményében és nagyon megbecsülte a Szung-kori mesterműveket is. Ha valaki a kor régisége vagy közelsége alapján ítél, s nem törődik azzal, hogy igazán művészi-e a festmény, az bizony nem ért a művészethez.

A festmény szemléletének szabályai: elsőnek az életerő természetes ritmusát vegyük szemügyre, azután az ecsetvonások jelentését, majd a „csont” szabályosságát, a részek elrendezését, a színek alkalmazását, és csak utolsónak a testi formák hasonlóságát. Ez az igazi hat szabály. Ha szemügyre vesszünk egy tájképet, tussal festett bambuszt, szilvafa vagy orchidea képét, kiszáradt fa vagy különös alakú szikla ábrázolását, tussal festett virágokat, tussal festett madarakat és más hasonlókat, amelyeken ecset és tus játéka azért gyönyörködtet bennünket, mert emelkedett szellemű, kiváló férfiak örömét közvetíti s érzelmeit örökíti meg számunkra, akkor nagyon óvakodjunk attól, hogy a külső formák hasonlóságát kérjük számon tőlük. Elsőnek a természet igazságát igyekezzünk felfedezni bennük, azután az ecsetvonások jelentését keressük, és ha szemtől szembe a képpel el tudunk feledkezni az ecset és tus működéséről, akkor a festményt már meg is értettük.

A mostani emberek úgy szemlélik a festményt, hogy annak hat szabályáról nem vesznek tudomást. Kigöngyölik a képtekercset és azon nyomban magasztalni kezdik, de ha valaki megkérdezi tőlük, ugyan hol is rejlik a festmény szépsége, fogalmuk sincs róla, mit feleljenek. Mindezek egész életükben csak alkalmilag néztek meg egy-egy festményt, néha még alkalmi kommentárt is fűztek hozzá, de mit sem tudnak a szépség forrásáról, s ezért csak megvető mosolyt érdemelnek.

⁵ Festő, 1322-ben halt meg.

Ha tájképeket, virág- és bambusz-képeket, valamint fákat és sziklákat vagy ehhez hasonlókat ábrázoló festményeket gyűjtünk össze, ezekhez készítsünk felfüggesztő hengert, s hosszában kinyújtva akasszuk fel őket könyvtárszobánk falára. Az eseményeket és emberalakokat ábrázoló képeket mindig vízszintesen tartva tekercesljük, mert úgy a legszebbek.

A festmény olyan műtárgy, amelyben szavakkal kifejezhetetlen szépség rejlik. S minthogy a régi festő eszméit egy-egy képbe sűrítette, olyan szemmel kell rendelkezünk, mely ezeket meg tudja pillantani, s akkor a kép értelmét megértjük. De akinek szeme sincs a festészethez, és még a régi feljegyzéseket sem olvasta, de azért tudni véli a szépség forrását, az szembekerülhet akár Ku Kaj-cse vagy Lu Tan-vej mesterműveivel is, akkor is csak olyan, mint a patkány, amelyik ellop egy aranyat és azt hiszi, az az ő kincse. Tart-hatjuk-e valamire az ilyen ember műértését?

A tájkép olyan tárgy, mely az örökké változó természet szépségével van felruházva. Rajtuk a *jín* és *jang*, fény és árnyék, derűtség és eső, hideg és hőség, hajnal és szürkület, nappal és éjszaka szüntelenül váltogatja egymást, s felkeltik bennünk a végtelenség érzetét. De festőiknek is dombok és szakadékok töltötték be elméjüket, mégpedig oly hatalmas és végtelen áradásban, mint millió mérföldet előtű hullámok, mert enélkül aligha tudták volna mindezt ecsetjükkal megörökíteni.

A Hat Dinasztia korától a Tang-korig igen sok festő működött, de az ecsetvonások szabályai és a részek elrendezése dolgában igen konzervatívak voltak. Vang Vej, Csang Cao, Pi Hung, Cseng Csien és követőik azonban határozottan tovább fejlesztették a festészet elveit. Az Öt Dinasztia korabeli Csing Hao és Kuan Tung szintén új gondolatokat fejeztek ki, s egyszeribe letisztították a festészeztől a megkövesedett régi gyakorlatot. Elérkezve a Szung-dinasztia korában élt Tung Jüanhoz, Li Csenghez és Fan Kuanhoz, akik úgy állnak egymás mellett, mint egy háromlábú bronzedény három lába, s akikhez fogható nem volt a régi festők között és nem lesz az eljövendők között, a tájképfestés művészete elérte a tökéletességet. A három mester óta két-három festőt említhetnénk, valaha házukba bejáratos tanítványait, akik azonban nyomukba sem érhetnek.

Akik manapság elméletet gyártanak a festészeztől, mindig azt mondják, hogy a festészetnek tizenhárom területe van, melyek közül az első a hegy és folyó megfestése, s az utolsó az épületrajz. Ezért az emberek úgy gondolják, hogy az épületrajz vonalainak meghúzése a legkönnyebb dolog. Pedig ha nem tudja, mi négyszögletes és mi kerek, mi görbe és mi egyenes, mi magas és mi alacsony, mi süllyedő és mi emelkedő, mi távoli és mi közeli, mi homorú és mi domború, mi ügyes és mi ügyetlen, mi finom és mi durva, akkor még a fa-faragó mester sem tudja kibontakoztatni művészetét. Hát még az ecsettel és tussal való méricskélés közben! Gondolatokat vinni át a selyemre vagy papírra, s mindig összhangban maradni a mértékekkel és szabályozó vonalakkal: az bizony a legnehezebb feladat. A régi időkben a festészet minden egyes területének megvolt a maga festője, az épületrajznak azonban a Tang-korban egyetlen szakértője sem volt, s az Öt Dinasztia korában is csak egy ilyen festő akadt: Kuo Csung-su. Később is csak néhány festő akadt ezen a területen, olyanok, mint Vang Si-jüan vagy Csao Csung-ji. Vej Hszen és Kao Ko-ming még hátrább állanak a sorban. Nemrégiben meglátogattam Csao Ce-angot, a „Kiválóságok Összegyűjtőjét”, s ő növendékei okulására a következőket mondotta: „Mindennek a festésében megengedhető néha, hogy

eltérjünk a helyes elvektől, s megtéveszthetjük az embereket, de az épületrajzban még sohasem fordult elő, hogy valaki nélkülözni tudta volna a szabályos mértékeket.” Nagyon bölcs szavak ezek.

Általában úgy van, hogy aki a festmények szemléletéhez nem elég értelmes, az többnyire semmit sem tud kezdeni a műtárggyal, mert tetőtől talpig áthatja a gyógyíthatatlan betegség. Fiatal koromban velem is megesett, hogy mély értelmű alkotást láttam, de mert nem egészen illett ahhoz, amit elképzeltem, ezért hamisnak ítéltam. Ma már nem így van. Sokat kell tapasztalni, s félretenni a kétséges dolgokat. Amit a régiek arra használtak, hogy tanításaikat a későbbi nemzedékekre örökítsék, abban mindig komoly tartalomnak kell rejlenie. Ugyanerre tanít a régi mondás: „Ha alantas emberek a helyes útról hallanak, nagyot nevetnek rajta; ha pedig nem nevetnek rajta, akkor az nem is a helyes út.”

Ha a Hat Dinasztia korának festményeit nézzük, először a selyemanyagot vizsgáljuk meg, azután az ecsetvonásokat, majd az életerő ritmusát. Körülbelül tízből egyet vagy kettőt találunk valódinak. Még azokat sem fogadhatjuk el valódinak, amelyekben ott díszleg a császári kincstár pecsétje.

A régi festmények különféle hányattatásaik során mindenféle csonkításon és toldozgatáson mentek keresztül. Az ilyen kártevések a Szung-dinasztia Kao-cung császáranak udvarában, Csuang Cung-ku⁶ kezén kezdődtek.

(A szöveget *Tőkei Ferenc*,
a verseket *Szerdahelyi István* fordította)

⁶Kao-cung császár udvari képkeretezője.